

Møte for lukkede dører, Stortinget 9. februar 1929

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 9. februar 1929 kl. 10.00.

Præsident: Hambro.

Dagsorden:

1. Utenrikspolitiske meddelelser av Stats- og utenriksministeren.
2. Referat.

Presidenten: I henhold til varsel til Stortingets medlemmer vil presidenten foreslå, at møtet settes for lukkede dører, for at utenriksministeren kan få gi konfidentielle meddelelser. - Ingen har uttalt sig imot, og der vil bli gått frem på den måte.

Presidenten vil videre foreslå, at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenen § 54 nevnte personer får adgang til møtet, og likeså at representanter for pressen, som efter innkallelse og opgave fra Utenriksdepartementets pressekontor har adgang til konferanser hos utenriksministeren, gis adgang til presselosjen. Videre går presidenten ut fra, at hvis der er representanter for Utenriksdepartementet, som utenriksministeren ønsker tilkalt, vil de få adgang til møtet. - Ingen har uttalt sig imot, og presidenten betrakter det som enstemmig vedtatt.

Referat:

Kongelig meddelelse om forhandlinger med Danmark i den norsk-danske arkivsak.

Enst.: Meddelelsen tilstilles utenriks- og konstitusjonskomiteen.

Stats- og utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel:¹ Der er om den meddelelse, som jeg idag vil avgi, å si det samme, som jeg sa ifjor, at meget av dette visstnok ikke er nytt, og meget av det er også av den art, at det vel kunde sies for åpne dører; men der er også ting, som er av den art, at det er heldigst, at dørene er lukket, og derfor har jeg foretrukket som ifjor å gi hele meddelelsen for lukkede dører. Men jeg setter megen pris på at pressen er tilstede. Det faller i tråd med den orientering likeoverfor pressen, som utenriksdepartementet fra ihøst har tatt op, at departementet en gang om måneden orienterer pressen angående de ting, som skjer i utenriksdepartementet. Denne meddelelse her kommer altså likeoverfor pressen til å tre istedenfor den månedlige redegjørelse, departementet pleier å gi.

Jeg skal begynne med den almindelige mellempolitiske stilling.

Vårt freds- og voldgiftsarbeide.

¹ Herfra gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

Som bekjent har regjeringen anmodet Stortinget om å gi sitt samtykke til, at Norge slutter sig til folkeforbundets generalakt om fredelig bileggelse av mellempolkelege tvister. Den bygger på, hvad der blev utarbeidet i Genf ifjor, og knytter sig nokså nøie til det initiativ, som den norske regjering tok i 1927. Likeledes foreslår regjeringen at vi skal slutte oss til den såkalte Kellog-pakt om fordømmelse av krig, som efter fransk og amerikansk initiativ blev underskrevet i Paris ifjor. Hvis Norge nu gir sin tilslutning til denne generalakt, vil det overflødiggjøre gjensidige voldgiftsavtaler med andre land, som gir sin tilslutning, idet landene da ganske automatisk blir bundet likeoverfor hverandre ved en altomfattende voldgifts- og forliksavtale. Vi har også likeoverfor flere fremmede makter fremholdt dette syn i anledning av spørsmålet om optagelse av forhandlinger om spesielle overenskomster. Men med Spania har vi altså avsluttet en spesiell voldgiftsavtale, som nu er godkjent av Stortinget, og der har videre vært ført forhandlinger om voldgiftsavtalen med følgende land: De Forenede Stater. Med dette land er vi kommet til enighet om en avtale, som i det vesentlige bygger på den avsluttede fransk-amerikanske voldgiftsavtale. Den er ikke så vidtgående som den voldgiftsavtale, vi har med Spania, og de, som er avsluttet mellom de nordiske land, men mere vidtgående enn den tidligere norsk-amerikanske voldgiftsavtale av 1908, idet tvister som angår partenes uavhengighet, livsinteresser eller ære, ikke nu lenger er undtatt fra voldgiftsbehandling. Traktaten vil bli undertegnet i en nær fremtid, og vil derpå bli forelagt Stortinget til godkjennelse. Videre forhandler regjeringen, som den jo lenge har gjort, med Tyskland og Uruguay og dessuten med Portugal, Italia, Chile og Tsjekko-Slovakia, og likeledes pågår der for tiden visse forhandlinger med Sovjet-unionen. Men disse er ennå ikke kommet så langt, at der kan meddeles noget nærmere om dem; de befinner sig på et rent forberedende stadium. Så meget tror jeg imidlertid, det kan uttales, at med Sovjet-unionen er det neppe sannsynlig, at man når så langt som til en absolutt voldgiftsavtale, men det er mulighet for, at man kan nå til en nokså vidtgående forliksavtale, og også det vil være et meget tilfredsstillende skritt.

Bouvetøya og Jan Mayen.

Jeg nevner Bouvet-øya, hvis overtagelse Stortinget godkjente i forrige uke, og jeg skal bare tilføie, at administrasjonen nu arbeider med spørsmålet om øens statsrettslige stilling, og om i hvilken utstrekning norsk lovgivning skal gjøres gjeldende på øen og i dens territorialfarvann. Jeg vil også ganske kortelig nevne spørsmålet om Jan Mayen. Som det vil erindres, fremsatte regjeringen Lykke ifjor en proposisjon om, at Norge, som jo har de største interesser deroppe og i virkeligheten har okkupert hele øen, også formelt skulde annektere denne. Stortinget fant imidlertid, at proposisjonen burde hvile, inntil spørsmålet om Bouvet-øya var løst; men jeg kan ikke innse annet enn, at der nu er god grunn til å ta spørsmålet op igjen og fremme det. Det sier sig selv, at meddelelsen herom foreløbig må betraktes som strengt konfidentiell.

Opdeling av arktiske og antarktiske egne i sektorer.

Russiske krav.

Fremgangsmåten med sektoropdeling, som flere land har vært inne på, er åpenbart ikke i Norges interesse. Systemet er da heller ikke nogensinne blitt hevdet eller anerkjent av nogen norsk regjering. Når der i slike sektorer er blitt innbefattet områder, hvor nordmenn har vært de første og har gjort en innsats, har den norske regjering, omenn uten direkte å gjøre suverenitetskrav gjeldende, tatt visse forbehold. Dette gjelder såvel de såkalte "Sverdrups øyer" i sektoren nord for Kanada, som kaptein Otto Sverdrup opdaget og kartla 1898-1902, visse områder innen den britiske Ross-sektor syd for New Zealand, således Edward VII's land, landet på begge sider av Amundsens rute til Sydpolen, og selve Sydpol-kalotten som Amundsen tok i besiddelse i Kongens navn og kalte Håkon VII platå, og det gjelder visse krav fra Sovjetunionens side på arktiske områder. Jeg vil understreke at der aldri har vært fremsatt noget norsk krav på disse områder, men vi har funnet å burde fastslå norsk innsats og norske interesser og av hensyn til en ukjent fremtid ta visse forbehold.

Hvad nu Sovjetunionens nevnte krav på visse arktiske områder angår, så er forholdet følgende:

Det russiske Keiserrike notifikerte ved en skrivelse fra sin sendemann i Oslo av 23. oktober 1916 innlemmelsen i de russiske territorier av endel nærmere betegnede øer, som ligger nordenfor Keiserrikets asiatiske kyst og danner en utvidelse mot nord av Sibiriens fastland. I meddelelsen heter det videre: "Den Keiserlige Regjering har ikke funnet det nødvendig å medta i nærværende notifikasjon øene Novaja Semlja, Kolguev, Vaigatsj og andre mindre øer beliggende i nærheten av Keiserdømmets europeiske kyst, da det er på det rene, at de tilhører de russiske territorier, hvad der har vært almindelig anerkjent gjennom århundrer."

Utenriksdepartementet innskrenket sig til i skrivelse til den russiske sendemann av 21. november 1916 å "erkjenne mottagelsen av denne meddelelse".

Den russiske notifikasjon er gjentatt i en verbalnote fra Sovjetforbundets herværende legasjon av 24. januar 1925. Utenriksdepartementet har erkjent mottagelsen av denne notifikasjon i en verbalnote av 28. februar 1925.

Ifølge innberetning fra legasjonen i Moskva har Presidentskapet i Sovjetunionens Central-eksekutivkomité den 15. april 1926 utferdiget et dekret av følgende innhold:

"Som Unionens territorium erklæres å være alle land og øer, såvel opdagede som de der måtte bli opdaget i fremtiden, og som ikke ved tidspunktet for dette dekrets offentliggjørelse av Unionens regjering var erkjent tilhørende en annen stat, og som er beliggende i Nordishavet nord for Unionens kyst, inntil Nordpolen i området mellom meridianen trettito grader fire minutter trettifem sekunder østlig lengde fra Greenwich gående over østsiden av Vaida Cuba gjennom det trigometriske punkt på neset Kekursk, og meridianen hundredesekstiotte grader firtini minutter tretti sekunder vestlig lengde fra Greenwich gående

over midten av sundet som adskiller øene Ratmanov og Krusenstjern fra Dionidogruppen i Behringsstredet."

Dette nye territorialkrav blev notifisert den norske regjering ved en skrivelse fra Sovjetforbundets sendemann i Oslo av 6. mai 1926. Denne skrivelse - som tar forbehold om Norges statshøiher over Svalbard - slutter med en uttrykkelig anmodning om at skrivelsens mottagelse må bli erkjent.

Den 19. mai 1926 spurte Sovjetforbundets sendemann - hr. Makar - om Norges stilling til denne notifikasjon og utenriksministeren svarte, "at han ennu ikke hadde tatt spørsmålet op".

Samtidig med notifikasjonen i Oslo har Sovjetregjeringen også notifisert sitt nye territorialkrav for den finske, franske, svenske, tsjekkoslaviske og østerrikske regjering. I London har notifikasjonen funnet sted den 2. september 1926 og i Berlin først den 26. mai 1928.

Tsjekkoslovakia har erkjent mottagelsen av notifikasjonen. Det samme har Tyskland gjort dog med forbehold om å ta stilling til meddelelsen senere ("zu gegebener Zeit"). De øvrige ovenfor nevnte 5 regjeringer har ikke avgitt nogen erkjennelse og mottagelse av notifikasjonen. Storbritannia har besluttet ikke å avgi svar, og samme standpunkt inntar visstnok også Frankrike. Amerikas Forenede Stater står som bekjent ikke i diplomatisk forbindelse med Sovjetunionen og har - såvidt vites - ikke engang mottatt nogen notifikasjon av nevnte territorialkrav.

Handelsdepartementet har i skrivelse av 9. september 1926 anbefalt "at der fra norsk side nedlegges bestemt protest mot anneksjonen". Sendemann Urbye har i september 1926 muntlig tilrådet at der blev nedlagt protest mot dekretet av 15. april 1926 som medførende russisk anneksjon av Frans Josefs Land.

Utenriksdepartementet har sommeren og høsten 1926 anmodet Handelsdepartementet om en redegjørelse angående de norske næringsinteresser som kan bli berørt av dekretet.

Handelsdepartementets redegjørelse innkom til utenriksdepartementet den 10. april f.å. Derimot er det ikke lykkes å tilveiebringe nærmere opplysninger om hvilke russiske næringsinteresser har vært og er knyttet til de i dekretet av 15. april 1926 omhandlede områder, særlig Frans Josefs Land.

Utenriksdepartementet er prinsipielt av den opfatning, at en undlatelse fra norsk side av å protestere overfor den russiske meddelelse av dekretet av 15. april 1926 ikke kan få den rettsfølge, at Norge ansees for å ha erkjent Russlands påstand. Imidlertid har utenriksdepartementet på grunn av de betydelige norske næringsinteresser som knytter sig til de i Sovjetforbundets dekret av 15. april 1926 nevnte områder, særlig Frans Josefs Land, den 19. desember 1928 tilstillet Sovjetforbundets herværende sendemann en skrivelse, hvori ovennevnte skrivelse av 6. mai 1926 erkjennes mottatt, og hvori uttales:

"På grunn av sakens egenartede natur, og da der måtte anstilles inngående undersøkelser angående de norske interesser som berøres ved dekretet, er jeg først nu istand til å gi iallfall et foreløbig svar. Den norske regjering finner dog heller ikke nu å kunne ta endelig standpunkt til spørsmålet i hele dets omfang, idet den ikke har nødvendig kjennskap til de

faktiske og andre forhold, som U.R.S.S. i internasjonalrettslig henseende støtter sitt okkupasjonskrav på. Den må derfor forbeholde sig å komme tilbake hertil ved given anledning. Den norske regjering må dog allerede nu ta et generelt forbehold forsåvidt angår ennu uopdagede øer og land innen vedkommende område og ta et spesielt forbehold forsåvidt angår øgruppen Frans Josefs Land. Denne øgruppe er først opdaget av nordmenn, nemlig av ishavsskipperne Aidijærvi og Grønbeck i 1865 og fikk av dem navnet "Nordøst-Spitsbergen". Siden har norske fangstmenn jevnlig besøkt denne øgruppe, hvor de har utøvet sin fangst såvel på land som på isen, som driver langs landet og i sundene. Frans Josefs Land har også vært gjenstand for videnskapelige undersøkelser fra norsk side, senest i 1923 da det av den norske fiskeriadministrasjon utrustede fartøi "Blåfjell" foretok lodninger og temperaturmålinger der. Den norske regjering kjenner ikke til at andre enn norske næringsinteresser knytter sig til Frans Josefs Land, mens på den annen side de norske næringsinteresser der og i de omliggende farvann er meget betydelige."

Noget svar fra U.R.S.S. har vi ennu ikke mottatt.

Forholdet til Kina.

Jeg springer så helt til Kina, hvor der efter avslutning av tolltraktaten av 12. november forrige år, hvorom meddelelse er gitt Stortinget i "Beretningen om rikets tilstand", er opstått spørsmålet om Norges anerkjennelse av den kinesiske Nasjonalregjering. Chargé d'Affaires Aall har innberettet at de fleste øvrige land, som har avsluttet lignende avtaler, derved anser sig å ha anerkjent det nye styre i Kina, og den norske regjering har ved kgl. resolusjon av igår også anerkjent den Nasjonale regjering i Kina.

Det har vært spørsmål om å flytte legasjonen fra Peking - eller Peping som den nu kalles - til Nanking, som er den nye regjerings offisielle hovedstad, men de fleste regjeringer har beholdt sine legasjoner i Peping, og det samme er i hvert fall foreløbig tilfelle med vår legasjon. Det kan hende, at slik som forholdene utvikler sig derute, vil det være mere hensiktsmessig å legge chefstasjonen i Tokio og beholde en chargé d'affaires for Kinas vedkommende, som da samtidig kunde være generalkonsul, og så la generalkonsulatet i Shanghai bestyres av en vicekonsul, men det er spørsmål som departementet i tilfelle senere vil komme tilbake til.

Forhandlingene med Finland om handelstraktat.

Det finske utenriksministerium tilstillet med note av 17. august 1928 legasjonen i Helsingfors et utkast til handelsavtale mellom Norge og Finland.

Ved oversendelsen av utkastet, som er mestbegunstigelsesavtale i det vesentlige overensstemmende med den nylig avsluttede finsk-svenske, gjorde det finske utenriksministerium opmerksom på at utkastet kun var å betrakte som et almindelig grunnlag for forhandlingene, idet der senere fra finsk side vilde bli formulert tilleggsbestemmelser om særskilte toll-lettelser i Norge for finske eksportvarer samt fremsatt visse krav vedrørende den finske grensebefolknings interesser i Nord-Finnland.

Efter å ha forelagt utkastet for fagmyndighetene meddelte utenriksdepartementet gjennom legasjonen i Helsingfors det finske utenriksministerium, at den norske regjering fant å kunne godta det finske utkast med visse nærmere presiserte forandringer.

Det finske svar foreligger nu med note fra det finske utenriksministerium til legasjonen i Helsingfors av 25. januar 1929. Det er altså nettop kommet. Foruten endel bemerkninger til de fra norsk side ønskede forandringer i utkastet, inneholder det finske svar de tidligere bebudede krav på spesialbestemmelser om toll-lettelser for finske eksportvarer og lettelser for den finske grensebefolkning i Nord-Finnland.

Kravet om toll-lettelser går ut på traktatfestelse av tollene på fersk fisk, renkjøtt og skogsfugl samt nedsettelse av de norske tollsatser for kreaturkjøtt, hestekjøtt og svinekjøtt, samt av tollene på finsk emmenthalost til satser som ligger under de halve av de nugjeldende. I tilslutning hertil foreslåes at de i Norge gjeldende geografiske innskrenkninger vedrørende det finske kjøtts opprinnelse opheves, og at Finnland gis rett til å utføre kjøtt også til Narvik. Finnland får jo nu bare lov til å eksportere kjøtt til Norge fra visse geografisk begrensede strøk. Videre at avgiftene for besiktigelse av kjøtt ikke må overstige 1 øre pr. kg.

Forsåvidt angår kravet på lettelser for den finske grensebefolkning skal nevnes: Innvånerne av Petsamo-området, Enare, Utsjoki og Enontekis skal blandt annet tollfritt kunne innføre alle sine produkter til Norge. De skal ha rett til å opkjøpe varer som innføres til Norge fra utlandet, uten derved å behøve å erlegge norsk innførselstoll.

De fraktlettelser som gjelder i Norge for varetransport til Nord-Norge, skal også gjelde varer som opkjøpes av de nevnte finske innvånere, på samme måte som for de i Norge forbrukte varer.

Saken er sendt vedkommende interesserte norske myndigheter til uttalelse. Samtidig utarbeides en statistikk over vareutvekslingen mellom Norge og Finnland. Det vil visselig av denne redegjørelse forståes, at det er nokså lang vei tilbake for å nå frem til en handelsavtale med Finnland.

Forandring i den norsk-spanske handelskonvensjon.

Den 22. juni forrige år mottok utenriksdepartementet fra den i Oslo akkrediterte spanske sendemann en note, hvori foresloges etablert almindelig gjensidig mestbegunstigelse med ophevelse av de til handelskonvensjonen mellom Norge og Spania av 7. oktober 1922 knyttede varelister A., B. og C.

Noten inneholdt også forslag om at Spania skal ha rett til å opsi konvensjonen med 1 måneds varsel såfremt Norge skulde komme til å forhøie nogen av de tollsatser som var tariff-festet - til fordel for Spania i henhold til konvensjonens liste C.

Fra norsk side fant man å burde gå med på det spanske forslag som byr visse fordeler frem for den tidligere ordning. Hermed undgikk man også at Spania opsa handelskonvensjonen. Spania har inngått omtrent lignende overenskomster med Danmark og Sverige.

Noteveksling fant derefter sted mellom

utenriksdepartementet og den spanske sendemann. De derved foretatte forandringer i handelskonvensjonen trådte i kraft 1. januar 1929.

Tollforhandlinger med Polen, Ungarn, Sovjet og Tsjekko-Slovakiet.

Ved beslutning av 19. juni 1928 gav Stortinget sitt samtykke til godkjennelse av en tilleggsprotokoll undertegnet i Warszawa 26. april s.a. til handels- og sjøfartsprotokollen mellom Norge og Polen av 22. desember 1926. Ved tilleggsprotokollen og en noteveksling der fant sted i forbindelse med denne, opnåddes for Norge toll-lettelser for kippers, norske sardiner og saltsild, mens Norge til gjengjeld gikk med på tollnedsettelse for visse mineralske oljer samt opprettholdelse av tollfrihet for koksalt, såvel rått som raffinert samt for almindelig sirup og melasse med mindre enn 70 pct. sukkerinnhold.

Tilleggsprotokollen ratifiseres fra norsk side i statsråd av 22. juni 1928. I påvente av ratifikasjonsdokumentenes utveksling blev protokollens tollbestemmelser fra polsk side satt i kraft ved administrativ forføining 20. juli f.a.

Ifølge innberetning fra legasjonen i Warszawa blev protokollen ratifisert av det polske senat 12. januar d.a.

I slutningsprotokollen til handels- og sjøfartstraktaten med Polen av 22. desember 1926 bestemtes, at "Norge-salpeter" skal nyte samme tollbehandling og andre innførselslettelser som Chilisalpeter.

På anmodning av "Norsk Hydro-Elektrisk Kvelstofaktieselskab" har utenriksdepartementet bedt legasjonen i Warszawa om å rette en henvendelse til de polske myndigheter om at det nye norske salpeter med 15 1/2 pct. kvelstoffinnhold, som ovennevnte selskap formentlig fra inneværende år av vil fremstille, må nyte godt av samme tollmessige likestillighet med Chilisalpeter, som det hittil fremstilte "Norgessalpeter" med 13 pct. kvelstoffinnhold har ifølge ovennevnte traktatbestemmelse. I en strengt fortrolig skrivelse av 9. januar d.å. har legasjonen i Warszawa meddelt, at den polske regjering har gått med herpå. Legasjonen i Warszawa forhandler nu med de polske myndigheter om innførselskontingent for norsk salpeter.

Med Ungarn har også vært ført tollforhandlinger.

I en skrivelse av 29. september f.a. bemyndiget utenriksdepartementet sendemann Scheel til under en forestående reise til Budapest å opta forhandlinger med den ungarske regjering om tollnedsettelse for kippers og sild i tomat, idet tollen for disse varer av de norske interesserte anses altfor høi. Sendemann Scheel ankom til Budapest 23. oktober f.a. og optok straks forhandlingene. Man kom til enighet om å foreslå sine regjeringer at der foretokes en noteveksling mellom legasjonen i Budapest og det ungarske utenriksministerium, hvorved saltvannsfisk av alle sorter, nedlagt i olje eller tomat og sterilisert, i hermetiske bokser på høist 200 gram bruttovekt, undtagen thon, ansjos og sardelringer, ved innførsel fra Norge betaler en toll av 25 gullkroner for 100 kg. eller samme toll som erlegges for lignende varer ved

innførsel fra Spania, Frankrike og Italia i henhold til overenskomst med disse land, og kun så lenge som disse overenskomster består. Etter at Ungarn har avsluttet de forestående handelstraktatforhandlinger med Tyskland er det villig til å forhandle med Norge om nedsettelse, uten kompensasjon, av den nu prohibitive ungarske tollsats for kippers. Til gjengjeld skal den norske regjering anbefale det norske Vinmonopol å innføre og selge ungarsk vin, likesom ovennevnte tollarrangement kun skal være i kraft så lenge den nuværende tollfrihet for tomatpuré i emballasje på minst 5 kg. er gjeldende.

Dette forslag er av utenriksdepartementet forelagt fagdepartementene til uttalelse. Etter yderligere å ha bragt på det rene, at der ikke kunde påregnes yderligere innrømmelser fra ungarsk side, har utenriksdepartementet med fagdepartementenes billigelse bemyndiget sendemann Scheel til å foreta den foreslåtte noteveksling.

Også med Sovjetforbundet har det vært drevet tollforhandlinger omfattende norsk salpeter.

På anmodning av Norsk Hydro har utenriksdepartementet bedt legasjonen i Moskva om å rette en henvendelse til sovjetmyndighetene om tollfrihet for selskapets nye salpeter med 15 1/2 pct. kvelstoffinnhold. I skrivelse av 6. november f.a. har legasjonen innberettet at Sovjetforbundets Folkekommissærers Råd har besluttet å la det nye Norge-salpeter ved innførsel til Forbundet inngå tollfritt på samme betingelser som Chilisalpeter.

Endelig er om de med Tsjekko-Slovakiet førte forhandlinger følgende å berette:

Ved kgl. resolusjon av 31. august f.å. ratifiseres en mellom legasjonen i Prag (Warszawa) og den tsjekko-slovakiske regjeringens forhandler den 26. juni s.å. stedfunnen noteveksling, hvorved norske sardiner tollmessig likestilles med sardiner fra andre land, likesom tollsatsen fastsettes for kippered herrings. Ratifikasjon fra tsjekko-slovakisk hold har ennå ikke funnet sted. Notevekslingen vil tre i kraft 15 dager etter utveksling av ratifikasjonsdokumentene. Den ved notevekslingen trufne ordning vil kunne opsies med 3 måneders varsel.

De uopgjorte krav på Russland.

Samtidig med Norges anerkjennelse de jure av sovjetregjeringen blev der den 15. februar 1924 undertegnet en deklarasjon angående norske fordringshaveres krav på Russland. Blandt annet bestemmes heri følgende:

"Den kgl. norske regjering og de Socialistiske Sovjetrepublikkers Forbunds Regjering erklærer at de oprettholder overfor hinannen sine egne og sine undersåtters og selskapers krav, både med hensyn til eiendom og rettigheter og med hensyn til forpliktelser, som påhviler de to parters nuværende eller tidligere regjeringer. Hverken den kgl. norske regjering eller de Socialistiske Sovjetrepublikkers Forbunds Regjering gir avkall på nogen av deres krav som berører betaling av erstatning eller tilbakelevering av eiendom, idet det er forutsatt, at disse krav under fullstendig like vilkår skal innrømmes en behandling som er minst like så gunstig som

den, der blir innrømmet krav fra en tredje stat eller dens undersåtter".

Den norske regjering besluttet i 1927 å oversende Sovjetforbundets utenrikskommisariat innstillingene fra "Kommisjonen til prøvelse av norske borgeres krav på Russland" efter at disse var blitt oversatt til tysk. Ved en note av 17. januar f.å. oversendte legasjonen i Moskva denne oversettelse. Samtidig påpekte legasjonen det lange tidsrum som var hengått siden ovennevnte deklarasjon undertegnedes, uten at det hadde vært mulig å komme til nogen enighet om oppgjør av de norske fordringer. Legasjonen bad om at de norske innstillinger måtte bli gjort til gjenstand for en undersøkelse av Sovjetforbundets myndigheter.

I en svarnote av 8. mars f.å. meddelte utenrikskommisariatet legasjonen i Moskva, at Sovjetforbundets regjering på grunn av det almindelige standpunkt den inntok til fremmede regjeringers og borgeres erstatningskrav ikke kunde innlate sig på å undersøke de norske krav.

Den 24. juli f.å. tilstillet legasjonen i Moskva på utenriksdepartementets anmodning atter utenrikskommisariatet en note i saken, hvori den nærmere redegjør for den norske regjeringens opfatning av saken.

Gjennem sin sendemann i Oslo meddelte sovjetregjeringen i september måned f.å. utenriksdepartementet underhånden og i fortrolighet at det vilde være ønskelig at den norske regjering ikke presset for hårdt på med erstatningskravet. Om den det gjorde vilde svaret bli et bestemt avslag og et sådant vilde kunne hindre sakens gjenoptagelse senere. I en kort note av 23. f.m. har utenrikskommisariatet meddelt at det oprettholder sitt standpunkt.

Noget yderligere vil for tiden ikke kunne foretas.

Å presse yderligere på nu vilde være både uhensiktsmessig og upåkrevet. Ingen regjering har opnådd mere enn den norske.

A/S Nordskog & Co.s krav.

Så har vi et krav som har vakt adskillig interesse i den siste tid og har vært fremme i pressen. Det er den såkalte Revistahistorie i Rio, firmaet Nordskog & Co.s krav mot den brasilianske regjering. Mellem Brasiliens Høiesterett (Supremo Tribunal) og det private aksjeselskap "Revista do Supremo Tribunal Federal" blev i sin tid truffet en avtale om at nevnte selskap skulde overta trykning og utgivelse av "Revista do Supremo Tribunal" som i likhet med vår rettstidende inneholder meddelelser om domstolenes forhandlinger. Avtalen blev efterhvert erstattet av nye avtaler med stigende offentlige subvensjoner og ifølge en avtale av 1922 fikk "Revista" foruten en større årlig pengesum frie hender til å kjøpe maskiner til trykning og annet utstyr og fikk sig overdratt et gammelt krigsarsenal som blev innredet og montert alt ved hjelp av statens midler. Avtalen blev bifalt av kongressen.

I 1924 gjorde "Revista" store bestillinger og da regningene begynte å strømme inn i 1925 fikk republikkens president betenkeligheter og blev derefter mellem Høiesterett og "Revista" inngått en ny avtale hvori "Revista" gav slipp på

en flerhet av de tidligere tilståtte konsesjoner. På den annen side skulde regjeringen sørge for at "Revista" skulde få sitt tilgodehavende. En tid efter fremkom i det brasilianske deputerkammer opplysninger om svære utbetalinger som var gjort til "Revista". Dette ledet til at der blev opnevnt en parlamentarisk kommisjon til å undersøke saken. Efter at kommisjonen hadde avgitt sitt forslag blev av republikkens president utferdiget et dekret den 18. desember 1925 hvorefter "Revista"s inventar overtokes av regjeringen som også tok det av "Revista" benyttede arsenal i besiddelse.

I begynnelsen av 1925 var der av "Revista"s direktør startet et bladforetagende under navn av "Diario da Manha" hvortil alt maskineri og alt annet tilbehør var innkjøpt i "Revista"s navn.

I februar 1925 hadde det norske firma Nordskog & Co. avsluttet en kontrakt med "Revista" om leveranse av 1200 tonn avisepapir. I tiden mellom mars og september s.å. blev der skibet 937 tonn i seks forskjellige partier. Da "Revista"s forhold blev trukket frem for offentligheten nektet selskapet ikke alene å motta de resterende 263 tonn, men det avslo også å ta levering av 155 tonn som lå i tollbodens pakkhus og som ikke kunde avsettes på annet hold.

Efter forgjeves forhandlinger mellom Nordskog & Co.s representant og "Revista"s direktør, påkalte Nordskog & Co.s representant legasjonens bistand og en rekke konferanser som derpå blev avholdt resulterte i at "Revista" aksepterte en veksel på £ 3084 for alt det på tollboden beroende papir og at de ennu ikke skibede 263 tonn blev annullert mot en godtgjørelse til Nordskog og Co. på ca. kr. 15 000,00.

"Revista"s samlede gjeld til Nordskog & Co. beløper sig til ca. £ 12148 for hvilket beløp "Revista" har gitt 6 aksepter som forfalt til betaling i tiden mellom 20. januar og 20. juni 1926.

Nordskog & Co.s papirleveranser var bestemt for det forannevnte av "Revista"s direktør i begynnelsen av 1925 opprettede dagblad "Diario da Manha" som ikke hadde nogen forbindelse med den mellom "Revista" og Brasiliens Høiesterett inngåtte kontrakt, men som gjorde sine innkjøp i "Revista"s navn. Legasjonen i Rio de Janeiro har innberettet at Nordskog & Co.s representant i Rio, hr. Klitgaard var fullt opmerksom på at papiret ikke skulde brukes av "Revista", men av "Diario da Manha", hvis stilling på den tid var uviss, hvorfor hr. Klitgaard satte som betingelse for salg at kjøpet skulde foregå i "Revista"s navn.

Straks efter offentliggjørelsen av det nevnte dekret av 18. desember 1925 henvendte den norske chargé d'affaires i Rio de Janeiro sig til det brasilianske finansministerium og uttalte at Nordskog & Co. hadde anmodet om å få bekreftet at regjeringen i betraktning av at "Revista"s eiendeler var overtatt også overtok betalingen av gjelden. Nogen sådan bekreftelse lyktes ikke å få fra finansministeriet.

Legasjonen tilstilte derefter det brasilianske utenriksministerium en note av 26. januar 1926, hvori fremsattes krav om garanti for at £ 12148.17.7 blev betalt.

I en note, som legasjonen mottok 3. mars 1926 meddelte det brasilianske utenriksministerium følgende:

"at i kraft av dekret nr. 4981 av 18. desember sistleden er de eiendommer tilhørende Unionen som er i A/S "Revista de Supremo Tribunal Federal"s besiddelse blitt beordret innlemmet i "Imprensa Nacional" og at regjeringen for det øiemed som er blitt angitt i art. 3 av ovennevnte dekret allerede har opnevnt en kommisjon som ikke alene skal opta en fortegnelse over hele det materiell som er i A/S "Revista"s besiddelse, men også nøie undersøke og fastslå den såvel betalte som ubetalte gjeld som skriver sig fra erhvervelse av materiell og utførelse av arbeider for at de gjeldsposter som oppgjørskommisjonen måtte behørig fastslå kan bli betalt av statskassen direkte til kreditorene.

Finansministeriet kan ikke angi datoen for den betaling som De omtaler i Deres note av 25. januar sistleden, men ministeriet har meddelt mig at oppgjøret av enhver forpliktelse hitrørende fra leveringer gjort til "Revista" vil bli foretatt såsnart gjelden er fastslått."

Den norske legasjon har senere, såvel ved en rekke direkte muntlige henvendelser til vedkommende brasilianske myndigheter som i noter til det brasilianske utenriksministerium søkt å få saken ordnet, men hittil forgjeves.

Legasjonen er for nogen tid siden blitt instruert om på den norske regjerings vegne å henstille til den brasilianske regjering at Nordskog & Co.s fordring betales og at fremholde at den norske regjering antar at saken, hvis den ikke ordnes i mindelighet, naturlig egner sig til avgjørelse av en internasjonal domstol som eventuelt utpekes ved senere avtale mellom de to regjeringer.

Utenriksdepartementet vil senere eventuelt foranledige fremsatt proposisjon for Stortinget om bevilgning av de nødvendige midler til å få saken inn for internasjonal domstol.

Fiskedamper "Tampen"s krav.

Dampskibet "Tampen", tilhørende hr. Peter Skarbøvig, Ålesund, blev 26. juni 1925 på vei fra Grønland til Boston, Mass., med last av iset kveite stoppet og opholdt for visitasjon av et amerikansk kystfartøi, som antok, at "Tampen" kunde være et smuglerfartøi. Dette bevirket ca. 40 timers forsinket ankomst til Boston. Eieren fremholder at denne forsinkelse, og i ennu høiere grad den omstendighet, at isdekket delvis blev fjernet under kystvaktens inspeksjon av lasten, var grunnen til at lasten undergikk en kvalitetsforringelse og måtte selges til lave priser på Bostons fiskemarked. Hr. Skarbøvig anslår tapet til \$ 14 656,26 eller efter daværende kurs av 5,76 kr. 84 420,00 + renter. I henhold til instruksjon fra utenriksdepartementet tilstilte legasjonen i Washington under 21. mai 1926 det amerikanske utenriksdepartement en note med redegjørelse for saken og krav på erstatning for det nevnte tap.

Den amerikanske regjering avslo vår henvendelse og har likeledes avslått flere senere henvendelser om denne sak, senest ganske nylig. Det hevdes fra amerikansk side, at "Tampen"s last neppe kan være blitt beskadiget ved tilbakeholdelsen, og at selv om dette hadde vært tilfelle, så var årsaken til tilbakeholdelsen den, at "Tampen" ikke hadde overholdt de amerikanske tollbestemmelser ved ikke å medføre

"manifest" og "bill of health". Der er fra vår side samlet et betydelig materiale, bl.a. om lignende fiske-ekspedisjoner og transport av iset ferskfisk, erklæring fra frysningsekspert, etc., som bestemt peker i retning av at kvalitetsforringelsen av "Tampen"s last skyldes den amerikanske kystvakts opptreden.

Departementet søker tilveiebragt yderligere materiale, og har under overveielse å gjøre yderligere en henvendelse til den amerikanske regjering i saken.

Det kan tilføies, at den herværende amerikanske sendemann har interessert sig meget for at der skulde bli en ordening av denne sak og har rettet en henvendelse til sin regjering om imøtekomme av det norske krav. Han har herunder bl.a. fremhevet Norges velvillige holdning like overfor de Forenede Stater med hensyn til kontroll av alkoholsmuglingen. Imidlertid har det amerikanske finansministerium beklaget, at det ikke finner å kunne forandre sitt standpunkt med hensyn til "Tampen".

Departementet er derfor av den opfatning - og heri er legasjonen i Washington enig - at saken såfremt en ny note til den amerikanske regjering ikke fører til et resultat, bør søkes gjort til gjenstand for felles betenkning av to av regjeringen opnevnte personer, i analogi med bestemmelsene i den norsk-amerikanske konvensjon om alkoholtrafikken av 24. mai 1924, art. IV. Skulde der ikke opnåes enighet om sådan felles betenkning, skal kravet henvises til den Faste Voldgiftsdomstol i Haag.

Grønlandsspørsmålet.

Ifjor omtalte jeg for Stortinget det danske utenriksministeriums note av 22. desember 1927 angående havner på Vest-Grønland. Som svar på denne har legasjonen i Kjøbenhavn den 16. juli 1928 efter den norske regjeringens instruksjon tilstillet det danske utenriksministerium en note, hvori fremholdes som den norske regjeringens prinsipielle standpunkt, at den eneste rettfærdige og i lengden holdbare løsning vil være, at der på Vest-Grønland blir samme adgang som almindelig overalt ellers for fiskefartøier og andre skib til under utøvelse av sin næring å søke inn og opholde sig i havn, et standpunkt som den norske regjering håper også vil vinne tilslutning i Danmark, således at en sådan ordening om ikke lenge vil kunne bli realisert. Yderligere uttaler den norske regjering det håp at den velvillige behandling som er tilsagt norske fiskefartøier i den danske note av 22. desember 1927 iallfall vil føre til, at der for fremtiden ikke vil bli lagt vanskeligheter i veien for at de forsyner sig med det kjelevann de har bruk for. Den norske regjering henstiller også inntrengende at der må kunne treffes en ordening således at norske fiske- og fangstfartøier får anledning til omladning av fangst- og forbruksartikler i grønlandske havner.

Forøvrig imøtegår noten hvad der i den danske note var anført om forholdene i Nord-Norge. Hvad angår åpningen av Færingehavnen fremholdes, at norske fangstfolk på grunn av det urene farvann nærer tvil om, hvorvidt denne havn vil vise sig likeså velskikket som Godthaabs havn.

Av den meddelelse som er sendt Stortinget om arkivsaken vil man se at på vei fra Genf hadde jeg en samtale med den

danske utenriksminister, og under denne samtale berørtes også forholdet til Grønland, idet jeg redegjorde nokså utførlig for den norske regjerings syn på forholdene langs Vest-Grønland og for våre ønskemål overensstemmende med hvad jeg hadde uttalt i Stortinget i anledning av den interpellasjon, som ifjor fant sted fra hr. Mellbys side. Utenriksminister Moltesen svarte, at den danske regjerings stilling jo var avhengig av monopolet og de gjeldende lover, og både han og senere innenriksminister Krag uttalte, at slik som opfatningen ennu var i Danmark om dette spørsmål var der ingen mulighet for å få endret systemet og de gjeldende lover. Også i Grønland selv var der hos den fiskende og fangende grønlandske befolkning stor engstelse for at en åpning av Vest-Grønland for nordmenn og andre internasjonalt øvede fangere og fiskere vilde skade og vanskeliggjøre den innfødte befolknings leve- og virkevilkår. Hvad nu svaret på vår siste note angår, så vilde det under disse omstendigheter være vanskelig å komme saken stort nærmere enn allerede skjedd i den forrige danske note, men såvel utenriksministeren som innenriksministeren erklærte dog på min foranledning at det kanskje tydeligere kunde presiseres, at selv om den formelle imøtekomst av de norske ønskemål ikke lot sig gjennomføre, så kunde der dog i praktisk gjennomførelse nåes temmelig langt f.eks. ved underhåndsinstruksjoner til lokale myndigheter, til opsynsskib o.l. Jeg sa at i de senere år hadde jo fisket og fangsten langs Vest-Grønland fått en annen karakter gjennom de store pelagiske ekspedisjoner, som ikke hadde behov for havneanløp. Men man kunde ikke vite om ikke den enkeltdrivende fangst- og fiskerivirksomhet atter vilde ta sig op, og for denne var rolig og uhindret adgang til og ophold i havn, vanninntagning o.lign. ganske nødvendig. Begge herrer stilte sig meget forståelsesfullt og lovte at svarnoten skulde bli holdt i en så imøtekommende tone som på nogen måte mulig.

Denne svarnote kom i desember ifjor. Den begynner med å erklære at anløp av de Vest-Grønlandske havner alltid er tillatt når der søkes nødhavn, og at formålet med den grønlandske fiskerilov er det samme som formålet med den norske finnmarkslov, nemlig å forhindre at fremmede fiskere har tilhold ved land eller i havner for derfra å drive fiskeri utenfor territorialgrensen. Kun må midlene til målets opnåelse være av en noget annen karakter for Grønland, bl.a. under hensyn til landets fjerne beliggenhet og kystens utstrekning. Adgang til inntagelse av vann foruten til drikkebruk også til kjelebruk vil kunne innrømmes i sådanne tilfelle, hvor det måtte være nødvendig for å undgå betydelig skade eller verdiforringelse av skibet eller i annen lignende situasjon, likesom den danske regjering forøvrig i det enkelte tilfelle vil yde de norske fiskere all den hjelp og bistand som er forenlig med den bestående lovgivning. Den danske regjering uttaler ennvidere det ønske at den adgang der er åpnet til "Færingehavnen" må bli de norske fangstfolk til nytte, idet denne havn må ansees mere skikket for formålet enn Godthaabs havn.

Den danske regjering uttaler til slutning det ønske at det i praksis må lykkes å administrere de gjeldende bestemmelser således, at de norske fangstskibs rimelige ønsker kan

imøtekommes, samtidig med at den grønlandske befolknings interesser varetas.

Jeg tror det kan være god grunn til nu å se hvordan disse danske løfter blir holdt, og regjeringen vil med nøie oppmerksomhet følge forholdenes utvikling. Det er meget som tyder på at Danmark vil strekke sig langt for at norske fangst- og fiskefartøier i praksis ikke skal komme op i de friksjoner som vi var vidne til for nogen år siden, men det får vi jo i tilfelle se. Som vi har sett av avisene i de siste dager er det i Danmark en stigende stemning for at det lukkede system som Danmark oprettholder på Vest-Grønland skal endres. Der har vært en sterk agitasjon for, gjennom en forening som heter "Det nye Grønland", at danske statsborgere skal få adgang til å foreta om ikke annet enn en turistreise i disse strøk. Men det andragende og det forslag som har vært innsendt av denne "Ny-Grønland"s forening er møtt med en bestemt avvisning av den danske regjering, idet den sier at en slik tillatelse for danske statsborgere til å reise til Grønland i virkeligheten betyr hverken mere eller mindre enn en opgaven av selve monopolsystemet, og at de uvegerlige konsekvenser vil føre til at Grønland også må åpnes for andre nasjoner. Der har reist sig sterk kritikk mot dette regjeringens svar fra danske blad av forskjellig farve, og vi har all grunn til å følge med oppmerksomhet denne fortsatte utvikling, idet det trygt kan sies at det som nu skjer i Danmark i virkeligheten også er et arbeide for vår opfatning. Det er jo derfra den utvikling må komme, som skal føre til at monopolet opheves og som atter igjen kan føre til at Vest-Grønlands havner blir åpne og kan benyttes på samme måte som havner i verden forøvrig.

Hvad Øst-Grønland angår, så har det jo vært sterkt på tale om der ikke kan foretas en videnskapelig og praktisk ekspedisjon til Øst-Grønland. På selve Øst-Grønland har der ikke vært så sterk norsk foretagsomhet i den siste tid, og det er jo beklagelig, for var det noget vi ønsket, da østgrønlandsavtalen blev sluttet så var det at den norske foretagsomhet i disse strøk skulde holdes oppe og helst økes, for at vi gjennom vårt virke og arbeide kunde understreke berettigelsen av vårt standpunkt, ikke å anerkjenne dansk suverenitet. Imidlertid har "Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser" utarbeidet en "plan med omkostningsoverslag for arbeide på Svalbard, Grønland, Frans Josefs land og i Ishavet sommeren 1929". Denne plan inneholder bl.a. forslag om at der i 1929 utsendes en videnskapelig ekspedisjon til Øst-Grønland. Denne ekspedisjons kostende er beregnet til kr. 42 000. Senere har "Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser" endret sitt forslag således at ekspedisjonen til Øst-Grønland utvides til å være såvel en videnskapelig som en fangstekspedisjon. Omkostningene ved ekspedisjonen blir da kr. 95 000. Handelsdepartementet har på budgettet for 1929-30 foreløbig kun opført kr. 15 000 til en ekspedisjon til Grønland, eller som departementet betegner det, til videnskapelige undersøkelser på Grønland. Utenriksdepartementet har like overfor handelsdepartementet fremholdt at det vil være av den største interesse at der kommer i stand en sådan ekspedisjon som i Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelsers siste forslag omhandlet.

Før jeg forlater Grønland, vil jeg nevne at innenriksminister Krag da jeg var i Kjøbenhavn sa, at det var den danske regjerings hensikt å innby Norge til gjennom videnskapsmenn å delta i de forestående fortsatte utgravninger av de gamle bosteder på Grønland. Jeg svarte at jeg satte megen pris på dette og mente, at innbydelsen burde sendes til det norske kirkedepartement for at man underhånden kunde bli enig med den danske leder Nørlund om hvem der fra norsk side burde sendes. Men såvidt jeg vet er sådan innbydelse ennå ikke fremkommet.

Våre fiskeriinteresser på Island.

Våren 1924 kom daværende chef for handelsdepartementet, statsråd Rye Holmboe og den islandske minister Svein Bjørnson overens om den såkalte "Islandsavtale". Dette er dog ingen avtale i egentlig forstand. Det man er kommet overens om er kun at der fra islandsk side innrømmes norske fiskere visse lettelser så lenge der i Norge består tollnedsettelse på islandsk fårekjøtt. I henhold hertil blev tollene på saltet fårekjøtt i Norge nedsatt fra 25 til 15 øre. Vi er dog ubundne herav så vi når som helst kan legge på tollene igjen. "Islandsoverenskomsten" synes allerede fra første stund å ha fått en ugunstig mottagelse i Norge. Dels klages der over at de lettelser den gir oss er for ubetydelige, dels gjøres der gjeldende at avtalen praktiseres således fra islandsk side at de norske fiskere ikke får de lettelser de har krav på. I juni 1927 blev der i Reykjavik avholdt et møte mellem norske delegerte (sendemann Huitfeldt, daværende ekspedisjonschef i handelsdepartementet Johannessen og kaptein Remmen) og de islandske myndigheter til drøftelse av de norske interesser i sildefiskeriene på Island. Følgende ønsker blev derunder fremholdt:

1. Nedsettelse av og ensartethet med hensyn til fyravgifter etc.
2. Adgang til å tørre og reparere redskaper ombord under opphold i havn.
3. Adgang til å tilvirke fangsten ombord på islandsk sjøterritorium.
4. Adgang til omlastning på islandsk sjøterritorium.
5. Ubegrenset adgang til å selge fangsten i land til fabrikker og saltere.

Drøftelsene på dette møte synes imidlertid ikke å ha bragt det ønskede resultat hvad angår adgangen til tilvirkning av fangst på islandsk sjøterritorium, et spørsmål som visstnok er det som har størst betydning for norske fiskere, idet den islandske fiskerilov inneholder uttrykkelig forbud herimot. Hvad angår adgang til salg av sild i land er norske fiskere sommeren 1928 blitt nektet å selge til sildoljefabrikkene i Siglufjord. Så vel i 1927 som i 1928 er norske fiskere, når de har levert sild i land til nedsaltning, hvilket de har adgang til når det ikke skjer i den utstrekning at det kan betegnes som tilhold i land - blitt avkrevd skatt av disse leveranser i form av en avgift pr. mål sild. Utenriksdepartementet har under overveielse å fremsette refusjonskrav i sistnevnte sak, som

gjelder en hel rekke norske fangstfartøier. Fra islandsk side er hevdet at den islandske fiskerilovgivning - sådan som den nu er - er nødvendig til varetagelse av den islandske fiskeribefolknings interesser og at den dessuten har sitt forbillede i den fiskerilovgivning som gjelder for det nordligste Norge. Fra norsk side har vi delvis bestridt dette, men jeg tror vi nu vanskelig kommer lenger med en teoretisk diskusjon og at forholdet til Island i sin helhet må optas til revisjon. Vi har i den anledning drøftet saken med handelsdepartementet, drøftelser som ennå ikke er avsluttet, og vi får da undersøke, hvad der skal gjøres. Men jeg må åpent tilstå, at jeg tror islenderne på dette område ikke er lette å ha med å gjøre; og vi må huske på at det trykk vi kan øve på dem, er utelukkende ved forhøielse av tollene på fårekjøtt, og det er et spørsmål om en sådan forhøielse vil være tilstrekkelig til å få Island til å vise en mere imøtekommende politikk på dette område, som jo for Island spiller en meget stor rolle, og hvor en stor del av befolkningen står bak. Vi må være opmerksom på at et tollfiendtlig skritt fra norsk side lett vil kunne forherde våre kjære slektninger istedenfor å bløtgjøre dem, og føre til at de vanskeligheter som møter oss der oppe, ikke blir mindre, men større. Imidlertid er der all grunn til å ta op alvorlige forhandlinger med Island om det spørsmål eller å ta op til alvorlig drøftelse, om vi skal gå frem ad en hårdere vei enn hittil. Vi har halvveis offisielt slått på, at vi vil si avtalen op, som det heter, det vil si at vi vil forhøie fårekjøtt-tollen.

Dansk Arkivsak og Museumssak.

Der foreligger for Stortinget en meddelelse om hvorledes stillingen er i den såkalte danske arkivsak. Man ser av meddelelsen at også denne sak var på tale da jeg var i Kjøbenhavn, og at danskene stilte sig forståelsesfullt med hensyn til grunnlaget for nye forhandlinger, og at det spørsmål er kommet et godt skritt videre gjennom det promemoria som den danske minister har overrakt i Oslo. Men da jeg var i Kjøbenhavn nevnte jeg også andre ting, som jeg syntes kunde være av en viss interesse. Jeg nevnte blandt annet museumssaken og fremholdt at Norge her utvilsomt hadde berettiget krav på gjenstander, som var kommet inn i danske museer utelukkende fordi Kjøbenhavn var rikshovedstad og den danske konge også norsk konge. Den danske utenriksminister anså dette spørsmål meget vanskelig. Han nevnte imidlertid intet om at danskene, som det har vært antydnet fra visse hold her, vilde kreve at museumssaken blev optatt sammen med arkivsaken. Han var øiensynlig ikke tilstrekkelig inne på disse spørsmål; men han sa uttrykkelig, at vi måtte være opmerksom på at museumsspørsmålet nok vilde volde adskillige vanskeligheter - ikke minst ut fra det almindelige museumssyn som den danske biskop Ostenfelt i et møte i Bergen gav det betegnende uttrykk, at for museer gjelder det i hele verden at over deres porter står skrevet: "Her vender alle spor inn!"

Jeg talte også med Moltesen om dette spørsmål i tilslutning til hvad jeg har gjort allerede ved en tidligere leilighet, og jeg nevnte for den danske utenriksminister, hvilken psykologisk betydning Danmarks forhold til Færøyene har for forholdet også mellom Danmark og Norge. Det gjaldt her et folk på over 20 000 av norsk opprinnelse og norsk blod, og det sier sig selv at det vilde måtte gjøre et overmåte dårlig inntrykk i Norge, hvis man på nogen måte fikk følelsen av at Danmark administrativt eller kulturelt stelte sig like overfor Færøyene slik at man mintes prøssisk behandling av Sønder-Jylland. Som tidligere tilbakeviste Moltesen meget bestemt enhver tanke herom, idet han fremholdt, at hittil var der på Færøyene ikke noget bestemt og samlet ønske om endret politikk fra Danmarks side; men Danmark hadde selv i de senere år i høi grad latt utviklingen gå i retning av større administrativ og sproglig selvstendighet. Utenriksministeren beklaget meget flagghistorien i sommer i Thorshavn, som han fant riktig tåpelig, selv om vedkommende embedsmann, som forresten nu er forflyttet, formelt hadde hatt rett.

Tordenskjold og St. Olav's Antemensale.

Jeg nevnte også et par andre ting som har vært nokså sterkt oppe i diskusjonen her hjemme, bl.a. spørsmålet om Tordenskjolds flytning. Dette spørsmål har jeg nevnt tidligere, såvel like overfor Moltesen som også overfor den danske sendemann her, og jeg har flere ganger tatt det op, nu sist da jeg var i Kjøbenhavn, og senere med den danske sendemann. Jeg gjentok, at jeg trodde det vilde være av stor virkning og gjøre et godt inntrykk, om Danmark sua sponte vilde beslutte sig til å sende Tordenskjold hjem til Nidaros i 1930. Denne tanke blev nu som før meget velvillig optatt av Moltesen og også av innenriksminister Krag, mindre velvillig av statsminister Madsen Mygdal, som syntes å ha visse gravfredsbetenkeligheter, hvorfor han ikke likte den slags flytninger. Men man må ikke tro at den velvilje fra utenriksministerens og innenriksministerens side er det samme som at en sådan sak går lett. Den vil nemlig ganske utvilsomt - og det nevnte også utenriksministeren - møte adskillig motstand som bunner i tradisjoner, nasjonale følelser. Bl.a. blev det nevnt at sjøofficerskorpset henger meget sterkt ved de tradisjoner som knytter sig til Tordenskjolds navn og minne. Det danske sjøofficerskorps daterer sine nummer fra Tordenskjold, og da jeg sa at jeg syntes, at nummerne kunde vedbli å dateres fra Tordenskjold, selv om han lå i sin fødebys kirke, som jo var en nasjonalhelligdom for hele Norden, blev dertil sagt, at jeg måtte jo vite hvorledes denslags følelser ofte var, ikke minst i officerskretser. Imidlertid sier det jo sig selv at vi vanskelig nu - så mange andre spørsmål av interesse vi har gående med Danmark - kan ta op offisielt - med noter og den slags ting - dette ønske om Tordenskjolds flytning.

Der er et annet, lignende ønske som ikke på nogen måte har formet sig som noget krav, som jeg også nevnte for de danske statsråder, og det er flytning til Norge av den såkalte St. Olavs Antemensale, som nu befinner sig i Nationalmuseet i Kjøbenhavn, og som visstnok er kommet fra Nidaros, om det enn

er tvilsomt om den er kommet fra selve domen. Det har lenge, både fra museumshold og fra kirkelig hold, vært uttalt ønske om at den blev bragt tilbake til Norge. Jeg fremholdt dette som et ønske som jeg mente Danmark burde være opmerksom på, hvis det, ved siden av Tordenskjold eller også uten ham, ønsket å forære oss en smukk gave i forbindelse med 900 års jubileet i 1930. Det blev tatt meget velvillig op, og jeg har underhånden hørt at museumsdirektør Mackeprang skal interessere sig for at en slik gave blir gitt.

I forbindelse med dette er det ganske nødvendig å understreke at der ikke må snakkes eller skrives for meget om disse ting. Det er ikke tvil om at de intervjuer som ifjor vår fant sted med danske menn og også med norske på disse ømtålige områder så langt fra fremmet saken, at de i høi grad skadet den. De bandt til dels danske menn som, hvis man hadde tatt med dem underhånden, i det psykologisk rette øieblikk, kanskje vilde ha stilt sig velvillig - bandt dem på trykk til å stille sig avvisende. Store forhåpninger til en gunstig løsning av disse spørsmål må der ikke knyttes. Men jeg tror det kan være av interesse for Stortinget å høre at man har prøvet å holde disse ting varme.

Svensk arkivsak.

Like overfor Sverige har vi også et krav med hensyn til arkivsaker. Vi har der drevet underhandlinger som er gått svært i langdrag, idet de fører helt tilbake til 1922. Først ifjor fikk vi riksarkivarens betenkning angående den i sin tid av den svenske riksarkivar avgitte uttalelse, som ikke var meget imøtekomende. Denne norske betenkning har vært gjennomgått i utenriksdepartementet og vi vil i nær fremtid fra riksarkivaren få en ny uttalelse beregnet på å følge som bilag til en note til den svenske regjering. Det handler her om meget viktige og betydningsfulle arkivsaker fra den siste unionstid. Men den mottagelse vi har fått i Sverige kan ikke sies å tyde på megen velvilje. Jeg har kanskje et lite inntrykk av at Sverige i ennu høiere grad enn Danmark ønsker å holde på hvad det har fått. Nu, dette har ennu ikke utviklet sig så langt, at man bestemt kan si, hvorledes det videre kommer til å gå.

Ophevelse av passtvangen.

Et annet spørsmål av utenrikspolitisk interesse, som jeg vil slutte med, er det initiativ som fra norsk side har vært tatt med hensyn til spørsmålet om ophevelse av passtvangen mellom de tre nordiske riker. Spørsmålet har jo vært drøftet underhånden både langt og lenge, og forskjellige meninger har gjort sig gjeldende. Men der er kommet sterke ønsker fra interesserte folk om at passtvangen nu burde opheves. Den norske regjering gjorde da i sommer en tilnærmelse både til den svenske og den danske med positivt forslag om å undersøke og nærmere utrede et forslag som gikk ut på at passterritoriet så å si blev utvidet til å omfatte alle tre riker. Enhver som eksempelvis passerte passkontrollen ved den danske grense - hvad nasjonalitet han enn var av - vilde samtidig få fri rett til å reise i de to øvrige riker, den mann som med kontrollert pass kom inn i Sverige, fikk rett til å reise i alle tre riker, og den som kom inn i Norge fikk rett til det samme.

Passfriheten blev altså ikke begrenset til nasjonalitet. Også en nordmann som kom inn i Danmark sydfra måtte ha pass, likesom en danske som kom inn i Norge vestfra måtte ha pass, men var han først kommet innenfor ett av de tre riker, var det som ett stort territorium. Vi skulde altså gjensidig føle oss betrygget ved den passkontroll som fant sted ved hvert lands ydergrenser. Jeg syntes det var den rette vei å gå frem på. Når ikke Finnland blev tatt med, skyldtes det den omstendighet, at Finnland ligger på mange måter vanskeligere til. Vi syntes ikke at man med en gang kunde ta Finnland med, skjønt jeg heller ikke der stilte mig absolutt avvisende, men trodde det var best å begynne med de tre riker. Denne sak har imidlertid vist, at Finnland i høi grad ønsker å komme med. Den finske utenriksminister gav sterkt uttrykk herfor ved en samtale i Genf. Han syntes det var et dårlig forslag, når det ikke tok Finnland med, og mente at Finnland selv hadde så ypperlige passbestemmelser, at man trygt kunde inkludere Finnland med i det felles passterritorium. Jeg fremholdt visse grunner hvorfor man burde gå skrittvis frem i denne sak og først og fremst se hvorledes det gikk med forhandlingene med de to andre land. Disse har utviklet sig så at Danmark har erklært sig enig i prinsippet med Norge i å gå til en slik ordning, mens Sverige i virkeligheten ikke har svart, og de underhåndsoplysninger vi har fått fra Sverige er ikke opmuntrende. Det synes, som om Sverige ikke vil gå inn på en ordning mellem de tre riker alene, men samtidig har betenkeligheter ved også å ta Finnland med. Jeg har stilt mig slik, at hvis Sverige mener at Finnland kan tas med, bør Norge ikke ha nogen grunn til å motsette sig det. Passterritoriet skulde i så fall omfatte alle fire riker. Men som sagt, så langt er det ikke kommet. Derimot er det fra svensk side underhånden gjort forespørsel om vi vilde underhandle på en annen basis, nemlig om en lettere passkontroll enn nu, eksempelvis ved å gjennomføre mellem de nordiske land, også Finnland, et slags kortsystem som skulde erstatte passene og som derved skulde lette reisen mellem landene. Også til det har vi stilt oss velvillig.

Dette har tatt lang tid og har vært trettende for dem som har hørt på, og trettende for mig. Men jeg håper man har fått et samlet inntrykk av hvad der i den siste tid har vært foretatt i utenriksdepartementet og hvad der forestår av ting av større interesse.²

Presidenten: Presidenten vil foreslå at man, i likhet med praksis i de siste år, lar trykke utenriksministerens meddelelse som hemmelig dokument for Stortingets medlemmer, og at den oversendes til utenriks- og konstitusjonskomiteen. - Ingen har uttalt sig derimot, og der vil bli gått frem på den måte.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 11.15.

² Hit gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

Møte for lukkede dører, Stortinget 9. februar 1929